

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Caput II. Quibus de causis certae quaedam horae ad psallendas Deo
laudes fuerint institutae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

otiosos nuncupari patientur tot Ecclesiæ proce-
res, tot Præsules, & Antistites tot primæ notæ
Theologi, tot sanctitate insignes viri, tot illu-
stres Dominici agri cultores, qui in Deo dicatis
cœnobiis non sine proximi ædificatione, &
animarum fructu vixerunt, & vivunt: non tot
presbyteri, & Ecclesiarum Cathedralium Can-
onici, & scientia, & natalibus illustrissimi,
non ipse summus Pontifex Ecclesiæ Catholice
caput, non Cardinales, non Reges, & Princi-
pes, qui omnes summo studio hunc morem sta-
tis horis publicè psallendi ab ipsius Ecclesiæ in-
conulabilis ad hanc nostram senescentem ætatem
coluerunt, laudarunt, frequentarunt, semperque
laudabunt, & frequentabunt, donec Antichri-
sti tyrannis omnem Dei cultum à fidelibus tollat.
Sectarios tanta intemperie Ecclesiasticum can-
tum irridere non miror: solemne illis est omnem
pietatis speciem, omnem religionis majestatem
evertere. At inter Catholicos, inter eos, qui se
Theologos nuncupant, homines reperiri, qui
antiquissimos Ecclesiæ ritus, qui sanctissimam
psallendi disciplinam, si non omnino tollere,
at saltem dignitatem ejus minuere, præstantiam
obfuscare conentur; profectò non crederem, ni
typis evulgatæ scriptiones id evidenter ostende-
rent. Psalmodiam igitur nihil æstiment fideles,
quæ maximas Dei laudes continet, nostræ Re-
ligionis arcana commemorat, contemplationem
nutrit, gignit amorem, perfectam orandi for-
mam exercet, demones fugat, lætificat Ange-
los, delicias spirituales subministrat, & quandam
in terris cœlestis gloriæ fidelitatem repræsentat.
Væ retroactis seculis, istos Theologos non tulerunt,
ut admonerent Ecclesiam, ne tot canti-
bus, & prolis precibus fatigaretur. Sed par-
co verbis. Lætant, quia malè agunt, adver-
sarii. Nolo ego cum larvis, aut instar illius
Cyclopi apud Homerum cum nemine lu-
ctari. Porro de ortu, & excellentia sacrosan-
ctæ Psalmodiæ jam diximus: nunc dicendum,
quæ causæ à sanctis Patribus assignentur, ob
quas certæ horæ ad psallendum Deo fuerint
institutæ.

CAPUT II.

Quibus de causis certæ quædam horæ ad
psallendas Deo laudes fuerint
institutæ.

§. 1.

*Varia nomina horarum Canonicarum expli-
cantur. Cur divina mysteria symbolis, &
allegoriis occultarint Antiqui.*

Certos hymnos, certamque rationem
publicè laudandi Deum primi Patres
Ecclesiæ divinum officium nuncuparunt.
Vocant enim officium Latini idiomatis Professo-
res id, quod quisque debet efficere, habita ra-
tione locorum, temporum, & personarum. Inde
titulum de Officiis acceperunt libri tres Ciceroni-
s, totidemque Ambrosii Præsulis Mediola-
nensis. Est etiam officium apud Suetonium^a ho-
nor, vel obsequium: Assidentem, inquit, con-
jurati specie officii circumsteterunt. Dicitur au-
tem officium una immutata litera ob decorem
sermonis, quasi efficium ab efficiendo, ut no-
tat Ambrosius^b. Quia verò in divinis laudibus
id omne continetur, quod nobis faciendum est
erga Deum, easque statim horis persolventes de-
bitum servitutis obsequium supremæ Majestati
impendimus, ideò sub hac duplici acceptione
Dei laudibus officii nomen imposuerunt Anti-
qui. Alii horarias preces cursum divinum voca-
runt, vel à cursu solis desumpto vocabulo; vel
quia legendo, & cantando percurruntur. San-
ctus Columbanus^c Regulæ suæ caput septimum
inscripsit de cursu: S. Bonifacius^d Epistola 17.
speciales horas, & cursum Ecclesiæ custodiant:
Gregorius Turonensis^e, exurgente Abbate cum
monachis ad celebrandum cursum: Fortunatus^f
Pictaviensis Episcopus in vita S. Germani,
S. Germanus iter agens semper nudo capite cur-
sum recitavit, etiam si nix, aut imber urgeret:
Idem in carminibus^g:

Pppp 2

Carminibus

a Suet. in Casare. b Ambr. de off. lib. 1. cap. 8.
c Columban. reg. cap. 7. d Bonifac. epist. 17.
e Greg. Turon. l. 1. de glor. Martyrum c. 11. f For-
tunat. c. 79. vitæ S. Germani. g Idem lib. 2. ep. 10.

Carmine Davidica divina poemata pangens

Cursibus assiduis dulce revolvit opus.

A Græcis officium canon dicitur: Basilius *h* in regulis brevioribus; Si quis non occurrat adesse canoni psalmodiæ: Jo. Moschus in prato spiritali *i*, post canonem, quod Latinus vertit post officium: S. Antiochus *k* Psalmodia nostra canon appellatur: sicut agricola nisi suum canonem plenum, & bonum reddiderit, in carcerem conjicitur, donec integrum persolvat debitum; ita continget monacho, si per oscitantiam sibi præscriptum canonem transierit. Dicitur etiam synaxis passim apud Cassianum *l*, à verbo *συναγωγή* quod est colligere, seu congregare, quia ad psallendum colliguntur in unum, & congregantur Religiosi. Eodem sensu à S. Pachomio *m* in regula dicitur collecta: & in vitis Patrum narrat Rufinus pulsasse Diabolum aliquando nocturno tempore ad ostium cellulæ Macarii junioris, & dixisse; Surge Abba Macari, & eamus ad collectam, ubi fratres ad vigiliis congregantur: & infra; Nulla sine nobis collecta agitur, nullaque congregatio monachorum. In Concilio Agathensi *n* Missa nuncupatur his verbis, in conclusione matutarum, vel vespertinarum missarum post hymnos capitella de psalmis dicantur. Ab aliis Psalmodia, Agenda, & solemnitas dici solet. Sanctus autem Benedictus *o* dictus insigni prænomine vocat officium divinum opus Dei, opus nimirum, quod erga Deum devota mentis actione præstare debemus, opus illud, de quo scriptum est *p*, *Opus justi ad vitam*, & alibi: *Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter q*. Et quia majores nostri tempus, & horas, quibus prædictum officium persolvendum est, Ecclesiasticis canonibus dimiserunt; ideo canonicas horas appellamus constitutis horis regulariter celebrandas. Quam institutionem non temere, non inconsulto sanctam secretiores causæ, symbolica rationes, ac solis sapientibus revelata mysteria consecraverunt.

2. Visibilibus enim imaginibus ad divinas intelligentias pro virum nostrarum modo ascendimus, teste Dionysio Areopagita *r*. Neque aliter fas erat infirmitati nostræ lucere di-

h Basil. reg. brev. 147. *i* Prat. sp. cap. 27. & 40.
k Antioch. homil. 105. *l* Cass. lib. 2. cap. 10. & coll. 15. cap. 1. *m* lib. 2. de vitis PP. cap. 29.
n Concil. Agathen. cap. 30. *o* Bened. reg. cap. 43. & 47. *p* Prov. 10: 16. *q* Hier. 48: 10.
r Dion. Areop. de Eccl. Hier. cap. 1. & de Cons. hier. cap. 1.

vinum radium, nisi sacrorum varietate velamentum opertum, & his quæ nobis familiaria sine vestitum, quia juxta Domini sententiam illicitum est projicere ante porcos mundam, & luciformem venustatem invisibilem margaritarum. Negabat Plato secretiora mysteria his communicari debere, qui animo purificati non essent, ne immunda multitudo eorum sanctitatem contraria, aut falsa interpretatione corrumpere. Hipparchus Pythagoricus, teste Clemente Alexandrino *s*, expulsus è schola fuit, quod magistri præcepta aperte scripsisset, eique tamquam mortuo columnam imposuerunt. Lyfidis hac de re elegantissimam epistolam ad ipsum Hipparchum refert Bessarion Cardinalis *t*, eamque commemorat Jamblicus *u*. Quot fabulæ, & allegoriæ ab Antiquis fuerunt inventæ, ut earum involuero sublimiorem philosophiam occultarent? Metrodorus Lampfacenus, de quo Diogenes in Anaxagora, & Tatianus oratione contra Græcos meminere, totum Homeri poema ad allegorias traxit, quem Proclus, & Eustathius sunt imitati. Strabo *x* autem libro primo Geographiæ adversus Eratosthenem id evincit: idemque prudentissimus Scriptor Plutarchus *y*, & Leo *z* Hebræus eroticus Doctor asseverant. Heraclides *a* quoque initio libri allegoriarum in Homerum; Si quis, ait, citra philosophicam contemplationem, & allegoricum sensum Homeri carmina accipiat, non alius utique fuerit Homerus, quam Salmoneus, & Tantalus, intemperantia linguæ, qui moribus est turpissimus, laborans. Legendus item de hac re Porphyrii libellus de antro Nympharum, quem Latinum fecit vir clarus & abstrusiori sapientia singulariter præditus Lucas Holsteinius. Ænigmatum sunt omnia referata, inquit Tyrius *b*, tam quæ Poætæ, quam quæ Philosophi enuntiant: Quod enim humanæ imbecillitatis captus manifestè percipere non potest, ejus est fabula modestior interpret. Heraclitus Ephesius, ut Laërtius *c* testatur, librum de natura ex industria obscurius scripsit, ne, si à vulgo passim legeretur, contemptibilis esset. Dominus JESUS, cum esset sapientia æterna, loquebatur in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis *d*, ne divina secreta passim

s Clem. Alex. l. 5. Strom. *t* Bess. adv. calumn. Plat. lib. 1. cap. 2. *u* Jamblic. de vita Pythag. lib. 1. c. 17.
x Strabo 1. Geogr. *y* Plut. lib. de aud. Poet. 2. Leo dialog. 2. de amore. *a* Heraclid. lib. Allegor. in Homerum. *b* Max. Tyr. ser. 29. *c* Laert. de vitia Philos. lib. 9. *d* Matth. 13.

sim omnibus paterent, & facile intellecta vile-
 scerent. Scribit Ignatius *e* ad Trallianos se abstru-
 siora illis non scribere, metuo enim, ait, ne vim
 mysteriorum minimè capientes strangulemini.
 Sacra mysteria, inquit Gregorius Nazianzen-
 sus *f*, apud abjectos non sunt explicanda: i-
 dem enim est, ac si quis imbecillæ auri to-
 nitruum sonum, & solem infirmis oculis, &
 lacte adhuc utentibus solidum cibum committat.
 Rabbi Moyses Ægyptius *g* in libro, quem
 Directorem perplexorum inscripsit, sive de du-
 biis perplexis veteris testamenti, docet sapien-
 tes prohibuisse, ne quis arcana legis pateface-
 ret. Nicetas *h* in fine commentarii ad oratio-
 nem 40. Nazianzeni; Fidei, inquit, myste-
 ria, quæ magis recondita sunt apud profanos ho-
 mines, testæ & occulta habebis, atque inviolata
 custodies non aliter atque ea, quæ impressa si-
 gillo servantur. Ipsi Reges majestatem immi-
 nui, & vulgari olim putabant, ut verbis utar
 Latini Pacati *i*, nisi eos intra repositum pala-
 tinæ ædis inclusos, tamquam aliquod Vestale
 secretum, veneratio occulta consuluisse: nisi
 intra domesticam umbram jacentes solitudo pro-
 visa, & silentia latè conciliata vallassent. Soler
 nimirum ignorantio addere rebus auctoritatem,
 eaque est humanæ mentis imprudentia, ut quæ
 palam exposita sunt minoris faciat, quæ abstru-
 ta vehementer admiretur. Hinc Phalaris *k* A-
 grigentorum Tyrannus ad Aripheum scri-
 bens, Opera tua, ait, & his quæ misimus, &
 longè majoribus præmiis digna sunt, mea autem
 perferuntur noli; nihil enim in his potius, quam
 silentium ducimus. Synesius *l* ex Philosopho
 Platónico Episcopus Catholicus vetustissimum
 institutum esse arbitrat sub vilioris argumen-
 ti specie, quæ sunt in philosophia magna at-
 que præstantia, dissimulare, ut nequequæ dif-
 ficulter inventa sunt ex hominum memoria ex-
 cidant, neque in profanum vulgus edita depra-
 ventur. Fabulis autem veritatem occultare,
 inquit Salustius *m* Philosophus, insipientes
 prohibet, ne contemnant: studiosos ut philo-
 sophentur compellit. Narrat Julius Firmicus *n*,
 quod, cum Orpheus sacrorum ceremonias ape-
 rirer, nihil aliud ab his, quos initiabatur in
 primo vestibulo, nisi jusjurandi necessitatem,

& cum terribili quadam auctoritate religionis
 exegit, ne profanis auribus religionis secreta
 proderentur: patiuntur enim hæc omnia ja-
 cturam, cum perditis, & desperatis animis in-
 geruntur. Idem Ægyptii in ingressu templorum,
 teste Synesio *o*, Sphinges collocarunt, ut
 admonerent mystica dogmata à profana multitu-
 dine inviolata custodire debere. Nam nec lip-
 piens oculis, ait Isidorus Pelusiota *p*, in solis or-
 bem aciem defigere potest, & si eam defigat, fru-
 stra id agit: nec sordida mens sanctarum rerum
 quicquam utiliter perferuntur potest. Ozias Rex,
 cum sacris rebus profanas manus injicere præ-
 sumpsisset, lepra percussus extra templum ejectus
 est. Gentiles quoque sacris arcere solebant profa-
 nos, ut Poëtæ passim ostendunt. Virgilius enim
 sic canit *q*:

— — — Procul, ô procul este profani,
 Conclamat vates, totoque abstasite loco.
 Et Silius Italicus *r*:
 Parcite Polluti contingere vincula palmis,
 Et procul hinc, monito, procul hinc quæcumque
 profane.

Titus quoque Calphurnius *s*:
 — — — Ite procul, sacer est locus, ite profani.
 Ovidius item in Fastis *t*,
 Innocui veniant, procul hinc, procul impius esto.
 Et Stadius Papinius in Sylvis *u*;

— — — Procul hinc, procul ite nocentes.
 Quod etiam pertinet illa Miorum *v*,
 Sordere vis divina? vulgo sac palam.

3. Τὰ μυστήρια ἀπὸ τῶν ἁγίων, quod est clau-
 dere, vel cælare, dicta sunt, quod nequaquam re-
 velari debeant his, qui sacris non sunt initiati.
 Omnibus autem mysteriis silentii fidem olim ad-
 hibitam Tertullianus *x* in Apologetico, & ini-
 tio libri contra Valentinum demonstrat. Aristi-
 des *y* in eleusinio eos arguit, qui indignè my-
 steria evulgant. Apuleius in Milesis; Sacris
 pluribus initiatus nostri, ait, sanctam silentii
 fidem. Mysteriura, inquit Chrysostomus *z*,
 est quod nemo novit, quod est admirabile, quod
 est absconditum. Ambrosii *a* sententia est, ineffa-
 bilibus mysteriis nullam rem magis quadrare,
 quam silentium. Cui adstipulatur Basilius *b*, sic
 P p p p 3 scribens.

o Synes. de regno. *p* Hieroglyph. cap. 12. *q* Virgil. 6. Æneid. *r* Sil. Ital. lib. 17. *s* Calph-
 urneclog. 2. *t* Ovid. 1. Fast. *u* Star. lib. 3. Sylv. *x*
 Tertull. apol. cap. 7. *y* Aristid. in eleus. Apul. l. 3.
z Chryst. ad Coloss. or. 5. *a* Ambros. lib. 6. de Sacra-
 mentis. *b* Basili. de Spir. sancto cap. 27.

e Ignat. epist. 5. f Nazianz. or. 44. *g* R. Moser l. 3. c. 1.
h Nicet. ad or. 40. Naz. n. 51. *i* Lat. Pac. Drepanus
 in Paneg. Theodosii. *k* Phalaris ep. 16. *l* Synesius
 pref. libri de insomniis. *m* Sal. l. de Diis, *n* mund.
 6. 3. *o* Jul. Mat. Firmicus pref. l. 7. Mathef.

scribens. Qui in primordiis Ecclesiae certos ritus praescripserunt Apostoli, & Patres, in occulto, silentioque suam mysteriis servaverunt dignitatem. Sanctus quoque Joannes Abbas Raythu^c docet, Climacum^d obscure narraffe contemplationem, quia noluit omnibus mysteria revelare. Qui vero ab ethnicis admittebantur ad sacra, mystae, ac mystici dicebantur: unde est illud apud Clementem Alexandrinum^e, & Julium Maternum Firmicum^f; Jejunavi, potum confectum bibi, de cista accepi, factus sum mysticus. Nos autem ut mystae evadamus, JESUM prius invocemus, qui est vera lux, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & sic pergamus ad contuendas pro viribus sacrarum precum intelligentias, pro ut illas à Patribus accepimus; & quas illi nobis vel per signa, vel per intelligentiae sacratio- ris arcana tradiderunt, in quantum possumus, speculemur. Levemus velum, faciem Moysi revelemus, & ingressi sanctuarium videamus spiritum vitae, qui est in rotis. Veniant qui altiori mysteriorum commercio digni sunt, & solutis terrenorum affectuum calcamentis accedant ad videndum, & audiendum Deum: meminerintque scriptum^g, Secretum meum mihi: & *h*, In corde meo abscondi eloquia tua: itemque *i*, Sapientiam loquimur inter perfectos. Sed quo ausu occulta revelare potero ingenio pauper, affectu iners; nisi tu, JESU bone, qui potes omnia, emittas manum tuam de excelsu habitaculo tuo, & introducas me in domum tuam, in locam tabernaculi admirabilis? De- decet enim, ut Arnoldus Abbas^k scribit, corruptum in corrupta contrectare, & purificato- riis muneribus manum apponere impuram. Tu ergo, qui potes facere mundum de immundo conceptum semine, purifica me potenti illapsu gratiae tuae, & clarifica me claritate interni lu- minis, ut supernae tuae lucis splendore perfusus incerta, & occulta sapientiae tuae percipere va- leam, sacrarumque preceationum mysteria ex- plicare. Graecorum quidem scriptores, ait Epiphanius^l, ubi fabulosum aliquod scri- ptum aggrediuntur, Musam aliquam invocant, non Deum. Nos autem invocamus sanctum uni- versorum Dominum, ut adjuvet paupertatem

^c Jo. Rayt. ad. gr. 27. ^d Climaci. ^e Cl. Alex. in Protreptico. ^f Jul. Mat. de errorib. profan. re- ligionum. ^g Isaiæ 24: 16. ^h Psal. 118. ⁱ 1 ad Cor. 2: 6. ^k Arnold. de 7. verbis cap. 3. ^l Epi- phanius initio Panaris.

nostram, & inspiret Spiritum sanctum suum; ut nihil adscititium in promissum scriptum com- portemus; atque hoc ipsum petentes nostrae insufficientiae nobis concilii, juxta fidei mensu- ram, ac proportionem ipsum nobis largiti ob- secramus.

METRUM III.

Mystica sacrarum penetrabilia pandere verum,
Atque adyton referare poli, per jussa superno
Lumine mens gestit. Procul hinc gens vana recedat.
Quae residem, tetraque animum caligine mersum
Tollere nescit humo, scelorum devincta catenis.
Si nihil ad vestros caeli mysteria mores,
Sanctaeque religio, praesaeque, & Numina spectant;
Pareite pollutis haec scripta evolvere dextris,
Pareite vulgus iners, dira plebi conscia culpa,
Cui fixum stas corde nefas, quam vulnere fædo
In Bacchi, Venerisque luem malus impulit error.
Non hic obscuris rerum primordia pando
Naturae claustris: non hic digesta per annum
Tempora, non Thebas, non altis sidera colis
Concino diversos hominum variantia casus;
Non sreta fatidica primum sulcata carina,
Non stygii raptoris equos, non pocula Circes,
Non clarum Aecidem, formidatunque noverca
Amphitryanidem, miser aequae incendia Troiae.
Non rejero hic varias subeunria corpora formas,
Non sylvas, viridesque plagas, Veneresque, jocosque.
Hæc, pereant, quicunque colunt. Mihi splendida ab alta
Lux aitet, & divo jam cor perfunditur astu.
Ecce Deus, Deus ecce venit, procul este profani:
Este procul, nocuos procul hinc averte vultus.
At vos sancta anima, solida pietatis alumna,
Quas amor, & summi perstrinxit Numinis horror,
Vos precor hic paucas perituræ temporis horas
Conterere, & mecum veterem vestigia Patrum
Certa sequi. Dignas, Deus est, cui pangere laudes
Legibus hic doceo sacris, quem jussa per orbem
Terra colit celebratque polus, manesque tremiscunt.

S. II.

Prima ratio institutionis horarum ex Divo
Cypriano. Secunda ex Amalario For-
tunato, & Honorio Augustodunensi.

Primam rationem mysticam, ob quam
horarum preces sunt institutæ, eloquentis-
simus Cyprianus^m assignat his verbis: In
ora-
m Cyprianus lib. sive serm. de orat. Dominica præp
finem.

orationibus celebrandis invenimus observasse cum Daniele tres pueros in fide fortes, & in captivitate victores horam tertiam, sextam & nonam sacramento scilicet Trinitatis, quæ in novissimis temporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens consummatum numerum Trinitatis ostendit. Itemque ad sextam quarta procedens declarat alteram Trinitatem. Et quando à septima nona completur, per ternas horas Trinitas perfecta numeratur. Quæ horarum spatia jam pridem spiritualiter determinantes adoratores Dei statuerunt, & legitimis ad precem temporibus serviebant: & manifesta postmodum res est, sacramentum olim fuisse, quod ante sic justi precabantur. Nam super discipulos horâ tertiâ descendit Spiritus sanctus, qui gratiam Dominicæ promissionis implevit. Item Petrus horâ sextâ in tectum superius ascendens signo pariter, & voce Dei monentis instructus est, ut omnes ad gratiam salutis admitteret, cum de emundandis Gentilibus ante dubitaret. Et Dominus horâ sextâ crucifixus ad nonam peccata nostra sanguine suo abluit, & ut redimere, & vivificare nos, posset, tunc victoriam suâ Passione perfecit. Sed nobis, præter horas antiquitatis observatas, orandi nunc & spatia, & sacramenta creverunt. Nam & mane orandum est, ut resurrectione Domini matutinâ oratione celebretur, quod olim Spiritus sanctus designabat in psalmis dicens, *Rex meus, & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine mane, & exaudies vocem meam, mane assistam tibi, & contemplanabor te.* Recedente item sole, ac die cessante necessariò rursùm orandum est. Nam quia Christus sol verus, & dies verus est, sole, ac die sæculi recedente, quando oramus, & petimus, ut super nos lux denuò veniat Christi, precamur adventum lucis æternæ gratiam præbiturum. Et post pauca de nocturnis precibus. Quando mundi lege decurrens vicibus alternis nox resoluta succedit, nullum de nocturnis tenebris esse orantibus damnum potest, quia filiis lucis & nocte dies est. Quando enim sine lumine est, cui lumen in corde est? Aut quomodo soli ei, & dies non est, cui sol, & dies Christus est? Qui autem in Christo, hoc est in lumine, semper sumus, nec noctibus ab oratione cessamus. Hæc Cyprianus Christianæ eloquentiæ Princeps.

2. Secunda ratio Amalarium Fortunatum o ha-

Psalm. 5. O Amalar. lib. 3. de Eccles. officiis cap. 1.

bet auctorem. Christi enim sanguine, magnò & inestimabili pretio, à diabólica servitute redempti jam nostri non sumus, sed Redemptoris nostri, quotquot Christiano nomine censemur, quem debitis gratiarum actionibus prosequi, ac jugiter glorificare debemus, ut quoniam singulis horis, ac momentis ejus beneficio vivimus, & sumus; ita etiam, quantum præsentis vitæ necessitas permiserit, ab illius nunquam laude cessemus. Hoc pro modulo nostro præstamus, dum in nocturna synaxi duodecim psalmos cantantes, diurno etiam tempore quolibet horarum ternario tres psalmos modulantes singulis horis per hujusmodi psalmodiarum repetitionem Deo præsentibus viginti quatuor diebus horas divino famulatu consecramus. Sic eniam fit, quod in re simili Sanctus Leo Magnus observat, ut anima, quæ terrenis adhuc desideriis implicatur, & curis sæcularibus impeditur, ex intervallo saltem ad divina respicit. Consonat huic doctrinæ Honorius Augustus dicens in Gemma animæ 2. Sol totum mundum viginti quatuor horis perlustrat, & stellas quidem sibi in die præsentibus lumine suo obsecurat, absentes verò in nocte illuminat. Sol autem Christum justitiæ solem præfiguratur, qui hunc superiorem mundum quasi in die illustrabat, dum illum præsentibus doctrinis, & miraculis illuminabat. Inferiorem verò quasi in nocte irradiavit, dum morte suâ sedentes in tenebris, & umbra mortis visitavit. Stellas verò præsentibus velat in die, dum sanctos in gloria suæ præsentibus à mundi tenebris cœlat. Stellas in nocte absens illuminat, quia justos in nocte hujus vitæ illustrat. In nocte ergo duodecim psalmos, & in die totidem psallimus, quot horis stellas à sole undique versum illuminari diximus, quatenus nos Christiani in baptismate stellæ facti ab æterno sole in omni hora illuminemur, si Dominum in omni tempore benedicentes veneremur. Optimè S. Eligius: Cui dicendum est, oportet semper orare, & non deficere, nisi ei, qui canonicis horis quotidie, juxta ritum Ecclesiasticæ traditionis, psalmodiis precibusque consuetis Dominum laudare, & rogare non desistit? & hoc est quod Psalmista dicebat, *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.* Septenario enim numero, inquit

Prima-

p Leo serm. 4. de jejun. septimi mensis. q Gemma anima lib. 2. cap. 49. & 50. r Elig. hom. 11. s Psalm 33.

Primarius, universitas figuratur, propterea canitur; Septies in die laudem dixi tibi: quod a libi dicit, *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.*

§. III.

Tertia ratio ex Hugone Victorino. Quarta ex communi Scriptorum sententia ob Dominice Passionis memoriam.

1. **T**ertiam rationem tractat Hugo de S. Viatore u. Octo horas sancti Patres præ cæteris ad laudandum Deum elegerunt, mediam scilicet noctem, diluculum, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, & Completorium. Quia dignum est, ut homo, qui corpus gerit ex quatuor elementis, quater respectu noctis, & quater respectu diei per diem naturalem Deum sibi placare satagat. Et cum omni tempore laudandus sit Deus, potissimum in prædictis horis laudatur ab Ecclesia, in quibus opera præ cæteris insignia dignatus est facere. Nocte enim mediâ natus est de Virgine, diluculo surrexit, horâ primâ mulieribus ab Angelis nunciata est Resurrectio, horâ terciâ Spiritus sanctus inflammavit Apostolos, horâ sextâ crucifixus est Dominus, horâ nonâ emisit spiritum pro salute mundi. In Vesperis commemoramus adventum Domini mundi de Vespere. In Completorio completum erit gaudium Sanctorum in die generalis retributionis. Hæc Hugonis sententia cuiusdam subobscura videbitur, dum orationem à nobis fieri commemorat quater in die, & quater in nocte. Sciendum proinde est, ex his, quæ infra dicentur, Primam dumtaxat, Tertiam, Sextam, & Nonam horis diurnis: laudes verò, Vesperas, & Completorium cum Nocturnis nocturno tempore ab illo assignari. Nam & laudes ante solis ortum, Vesperæ autem & Completorium, vel post vel circa ejusdem occubitus olim celebrabantur, ut suis locis ostendemus.

2. Quarta ratio omnium Scriptorum calculo approbatur, quam eleganter explicant Rupertus Abbas, & Gemma animæ x. Ad conservandam enim copiose Redemptionis memoriam septies in die laudem dicimus Domino, juxta vulgatilimos glossæ versiculos y.

t *Primus lib. 1. in Apocal. c. 1.* u *Hugo c. 3. Speculi de Ecclesia mysteriis.* x *Rup. l. de div. officiis. Gen. l. 2. c. 55.* y *Glos. inc. 1. de celebr. Missar.*

Hæc sunt septies propter quæ psallimus horis. Matutina ligat Christum, qui crimina purgat. Prima replet spiritus. Causam dat Tertia mortis. Sexta cruci necit. Latus ejus Nona bipertit. Vespera deponit. Tumulo completa reponit.

Plurimi Auctores è Canonistarum populo alios recitant versus, sed historicæ veritati non omnino conformes: nam Resurrectio ante primam horam facta est, & quod de hora duodecima dicunt, in Evangelio non legitur.

In matutino damnatur tempore Christus.

Quando resurrexit Primam canit ordo fidelis.

Tertia cum canitur tunc est cruciamina passus.

Sexta sunt tenebræ per mundi climata factæ.

Emissus Nonâ est divinus Spiritus horâ.

Vespere clauduntur Christi sacra mæbra sepulchro.

Christo bisseña custodia ponitur hora.

Hæc potissima ratio est, ob quam his horis divina celebrantur officia: hæc præcipua mysteria sunt, quibus, dum psallimus, insistere debemus: Nihil enim, juxta Magni Leonis x. sententiam, inter omnia opera Dei, in quibus humana admirationis fatigatur intentio, ita contemplationem mentis nostræ & oblectat, & superat, sicut Passio Salvatoris. Atque utinam possem omnibus horis, ac momentis vitæ meæ tam beatæ Passionis, tam vivificæ mortis recordari, à qua vita, & resurrectio mea, & omne bonum meum procedit. Plus enim mihi contulit Dominus redimendo, quam creando; creando quippe me mihi dedit, redimendo verò & seipsum dedit, & me reddidit mihi. De nihilo creatus sum, sed non de nihilo redemptus. Flagella, spinas, clavos, & crucem sustinuit amarissimam, totumque sanguinem effudit, ut me vitæ sempiternæ participem efficeret. Vade igitur anima mea ad montem myrrhæ, collige tibi fasciculum ex omnibus amaritudinibus Domini tui, & dic cum anima dilecta, *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commemorabitur a.* Hunc fasciculum, si semel collegero, nemo tollet à me, inter ubera mea commemorabitur. In hoc Justitiæ consummatio, in hoc scientiæ plenitudo, in hoc divitiæ salutis, & copia meritum. Hæc mea sublimior Philosophia scire JESUM & hunc crucifixum. Nullibi melius discitur quid sit sanctitas, quid sit perfectio, quam in vulneribus Salvatoris. Nulla efficacior medicina ad purgandas animæ sordes; ad curanda conscientie vulnera, quam Christi vulnerum meditatio. Horum non

z *Leo Serm. 11. de Pass. Domini.* a *Cant. 1: 12.*

non obliviscar in æternum, quia in ipsis vivificatus sum.

METRUM IV.

Currite sanguine lacrymarum flumina rivis,
Et corde ab imo tristis exundet dolor.
Erumpant moriente Deo suspiria & intus
Occulta amoris æsuent incendia,
Ite manus nocuæ, sceleratum tundite pectus,
Vindexque aperis sanguis è venis fluat.
O fluat, & rosus detur pro sanguine sanguis,
Measque culpas diluat fusus cruor.
Dicite vos cæli, vos conscia sumeris astras,
Si majus unquam polluis terram nefas.
En jacet exanimis soboles æqueve Tonantis
Damnata ligno, crimina ut mundi luat.
Spinea serpa caput præcingunt membra cruentis
Discepra virgine sanguinis rivus pluuat.
Omnis abest species notam dignoscere formam,
Notosque vultus ipsa vix possit parens.
Horruit aspectus, densisque in nubibus æther
Phœbique, siderumque condidit facies.
Æternas populi mundo timuere tenebras,
Stravitque motus anxias gentes pavor.
Grandia terrificis sum saxa excussa ruinis,
Et ipsa trepido terra subsiluit solo.
Scilicet (O Superi cur non emittitis ignem?
Cur non ferocem armatis in me dextera am?)
Scilicet (ab scelerum nimis improba causa meorum,
Quæ lucis, & vitæ reum Numen facis.)
Scilicet interitum summi gemere parentis
Quæcumque cæli continentur ambitu.
Et vos mortales tantorum causa malorum
Siletis? & non irrigat fletus genas?
Ah fluite ô lacrymæ totoque è corpore sanguis.
Ut sole nix soluta, rivus effluat.
Ecce sitit moribundus Amor, date pocula Aman-
tes,
Amoris haustum Rex amantium sitit.
Nempe sitit lacrymas, lacrymæ ne arefescite: vestro
Sedare fletu fervidam cupit. sitim.

§. IV.

Quinta, & sexta ratio in gratiarum actionem ob divina beneficia. Septima per analogiam ad ætatem humanam. Addita quadam de brevitate vitæ.

1. **Q**uinto septem distinctis horis servitutis nostræ pensum reddimus Deo, ut pro creationis beneficio septem diebus peracto creatori gratias agamus. His accedit

octava nocturnæ vigilia hora pro spe resurrectionis, quam mediâ nocte futuram plerique doctiores sentiunt^b, tum quia Dominus se venturum ad iudicium tanquam furem in nocte prædixit: tum quia mediâ nocte de adventu sponsi excitatum clamorem in parabola fatuarum, & sapientum Virginum legimus. Facem mihi prætulit ad hanc rationem astruendam Rupertus Abbas^c his verbis: Septem canonicas horas diei non licet à quoquam, qui in conspectu Dei vacuus, & ingratus apparere nolit, negligenter præteriri. Hæ siquidem creatori nostro deferunt laudes, & pro certis, ac magnis ejus beneficiis quasi vectigales sunt gratiarum actiones. Ut enim cecinit Prudentius:

Quod generosa potest anima
Lucis, & ætheris indigena
Solvere dignius obsequium,
Quam data munera si recinat
Artificem modulatu suum?

Gratiarum actio, inquit Laurentius Justinianus^e, est in intellectu, & cognita gratiæ Dei bonæ voluntatis indeficiens, & irreflexa intentio. Nullum enim officium referenda gratia magis necessarium, quia majora meretur suscipere, qui collata bona de corde non probatur delectare. Invitatur ad magna, qui de parvis gratias agere assuescit, & spem de futuris recipit, qui transacta beneficia recognoscit. Ideo S. Maximus^f, Taurinensis Episcopus, hortatur nos, ut minutissimas aves imitemur, mane & vespere creatori gratias referendo. Et si es, inquit, devotior, imitare Iulciniam, cui, quoniam ad dicendas laudes dies sola non sufficit, nocturna spatia pervigili cantilenâ decurrit. Et tu igitur laudibus tuis diem vincens operi tuo adde nocturna curricula, & infomnem suscepti laboris industriam psalterii ferie consolare. Notat Richardus Victorinus^g septem esse tentationes, importunam, dubiam, subitam, occultam, violentam, fraudulentam, perplexam, quibus impugnantur fideles, juxta illud^h: In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum:

Q999

^b Ambros. Hieron. Chrysost. August. & alii apud Suarez in 3. p. tom. 2. disp. 30. sect. 10. ^c Rup. lib. 1. de div. off. c. 1. ^d Prudent. Cathin. hym. 3. ^e Laur. Iustin. igni vitæ de orat. c. 7. ^f Max. hom. 2. de non timendis hostibus carnalibus. ^g Rich. in Psalm. 90. h Job. 5. 19.

lum: ad quas illud etiam accommodatur, quod scriptum est, *septies cadit justus, & resurget*. Propterea idem iustus septies in die laudem dicit Domino, nam quoties post lapsum resurget, & quoties tentanti malo resistit, debet sane cooperatori suo gratias referre, à quo utique factum est, ut tentatus resistere, & lapsus posset resurgere. Septies autem oramus in die, ait Ebrardus & contra Valdenses scribens, quia septies in die cadit justus, & resurget per orationem. Addit Petrus Damianus, septem Canoniarum horarum officia, quasi septem baptismatum lavacra in sanctæ Ecclesiæ gremio constituta esse; ut septem offensionum maculas, quas ex quotidiana vitæ hujus conversatione contrahimus, totidem orationis quotidianæ fluentis expiarcuremus, quatenus assiduum corruptibilis vitæ pulverem satisfactionis lutum superfusæ orationis unda frequens detergat.

2. Sextò, sunt qui has temporum præscriptiones ideo censent ordinatas, ut per nocturnum officium tempus tenebrarum ante Christi adventum significemus: Nox enim, ut ait Remigius Antissiodorensis^m, tempus significat ante Christi adventum: Per diurnum vero tempus gratiæ, & miserationis, quo visitavit nos oriens ex alto. Septies igitur Deum laudamus, quia dono septiformis gratiæ lucem, & libertatem adepti sumus. Par esset equidem supernæ Hierusalem imitari custodes, quorum militia est semper esse in Dei laudibus, ut Ambrosiusⁿ scribit, qui super muros æternæ civitatis constituti totâ die, & totâ nocte in perpetuum non tacebunt: sicut & animalia in circuitu sedis providentia requiem non habent, die ac nocte clamantia, & dicentia. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est*. Sed aggravante corpore præpediti à divinis laudibus multoties cessare cogimur, certis dumtaxat intervallis vitulos labiorum nostrorum immolantes. Rectè Primasius^p; Ecclesia circumquaque diffusa in singulis membris, professionibusque diversis, urbibus, regionibus, provinciis, linguis, & gentibus variis Dominum die ac nocte laudare non cessat, manente intellectualis creaturæ perpetua in celestibus laude super Jerusalem, ad cuius se instat, in-

i Prov. 24. 16. k i Prov. 24. 16. Ebrard. cap. 4. l Petrus Damianus opusc. 10. c. 1. m Remig. Antissiod. in cap. ult. Iona. n Ambros. Epist. 27. Isa. 62. 6. o Apoc. 4. 8. p Primas. in Apoc. lib. 2. in fine.

formari peregrina latatur Ecclesia. Hoc est tributum, quod à nobis exigit Deus. *Immola*, inquit q, *sacrificium laudis*. Quæ verba explicans Augustinus, Ara tua, ait, conscientia tua. Securi sumus, non imus in Arabiam thus quærere; non sarcinas avari negotiatoris excutimus. Sacrificium laudis quærere à nobis Deus. Habebat hoc sacrificium laudis Zachæus in patrimonio suo, habebat vidua in sacculo suo, habebat nescio quis pauper hospes in dolio suo. Alius nec in patrimonio, nec in sacculo, nec in dolio aliquid habebat: totum habebat in animo suo. Immola Deo sacrificium laudis, & hæc immolatio, hoc sacrificium laudis est, gratias agere illi, à quo habes quicquid boni habes, & cuius misericordia tibi dimittitur quicquid tui mali habes.

3. Septima ratio nos ipsos respicit, ætati-que nostræ progressum non inutili significatione repræsentat. Augustinus^s, Gregorius^t, Hieronymus^u, Fulgentius^x Theophylactus^y, & Honorius^z per horas diei ætates hominum, quamvis non omnino simili explicatione interpretantur. Nam quis neget quemcumque hominem profundâ nocte sepultum fuisse, cum adhuc in potentia causarum latitans proprio existentia actu careret? Nox igitur tempus illud indicat, quod nativitatem antecessit. Matutinæ laudes in confinio diei, ac noctis recitandæ, primam ætatem denotant, quam infantiam aliqui, pueritiam alii vocant. Prima diei hora, cum jam se purior exeret solis radius, adolescentiæ index est. Juventus per Tertiam designatur, cum solis radii longè, latèque diffusi orbem terrarum nitidius illustrant. Per Sextam virile robur intelligo sole in medio cæli, & maxima augis altitudine constituto. Hora Nona inclinatio jam die tarda senectus indicatur. Vesperè ultima ætas decrepita innuitur terram respiciens, in quam mox terrenum corpus resolvitur: quam ætatem eleganter deplorans Cornelius^a, sic cecinit:

*Nec cælum spectare licet, sed prona senectus
Terram à qua genita est, & reditura videt.*

Completorium denique ævi seriem completam, vitæque finem manifestat. Ad eò brevis est

q Ps. 49. & ibid. Augustinus^s Aug. serm. 59. de verbis Domini. t Greg. hom. 19. in Evang. u Hier. in cap. 10. Matthæi. x Fulg. de remiss. pec. libro 18. y Theophylact. in cap. 20. Matthæi. z Hon. Gen. anim. lib. 2. cap. 34. a Corn. Gallus.

est vita nostra, ut unicæ diei omnis ejus de cur-
sus comparetur. Nam diei unius sunt homines,
ait Pindarus ^b, umbræ somnium sunt homi-
nes. Et Rex Ezechias clamabat dicens ^c: De
mane usque ad vesperam finies me. Narrat Plini-
us ^a & Antigonus Carystius ^e avem esse ad
Hypanim fluvium vitæ profus diariæ: manè
nascitur: crescit usque ad meridiem, ac soli
tandem morienti commoritur, Hemerobios
dicitur, de qua Cicero ^f; Confer, inquit,
nostram longissimam ætatem cum æternitate,
reperiemur in eadem propemodum brevitate,
quæ illæ bestiolæ, quæ unum diem vivunt. Flos
etiam Hemerocalis ultra diem vivere nequit,
ejus meminere Dioscorides ^g & Plinius ^h: le-
gendus item Suidas verbo Ephemerii botri.
Optimè Job ⁱ, Homo natus de muliere, brevi
vivens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi
flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra.
Optimè item Isidorus Pelusiota ^k, Mundi hu-
jus gloria Hemerocalis est. Omnia tempus
aliis, inquit Poëta ^l, tempus rapit, usus in
arcto est. Libet itaque exclamare cum san-
ctissimo Abbate Columbano ^m. O tu vita
quantos decepisti! quantos seduxisti! quantos
excecasti! quæ dum fugis, nihil es; dum vi-
deris umbra es; dum exaltaris fumus es: quæ
quotidie fugis, & quotidie venis, veniendo
fugis, quæ fugiendo venis: dissimilis eventu,
similis ortu; dissimilis luxu, similis fluxu;
dulcis stultis, amara sapientibus. Qui te amant,
non te sciunt; qui te contemnunt, ipsi te intel-
ligunt. Te ostendis tanquam veram, te redu-
cis quasi fallacem. Ergo nihil es, o mortalis
vita, nisi viæ imago, fugitiva ut avis, ut nu-
bes incerta, fragilis ut umbra-

^b Pindar. in Pythiis Ode 8. v. 135. ^c Isa. 38. 12.
^d Plin. lib. 11. cap. 36. ^e Antigon. hist. mirabi-
lium cap. 92. ^f Cic. 1. Tuscul. ^g Dioscorid. lib. 3.
cap. 137. ^h Plin. lib. 11. cap. 21. ⁱ Job. 14. 1.
^k Isid. Pelus. lib. 5. Ep. 363. ^l Aurel. Olympius.
Nemesius Ecol. 3. ^m Columb. homil. de fallacia vitæ
humana.

METRUM V.

Sic nempe velox orbita temporum
Propellit annos: surgit, & occidit
Quicquid polorum continetur
Præcipiti nimum sub axe.
Cæco rotantur secula turbine,
Vesper sequenti vespere traditur.
Mortale nil longum, nec ætas

Præteritam reparat ruinam.
Vitæ quid auras, quid senium miser,
Diesve longos, sultraque somnia
mentiris? heu! puncto futurus
Præda necis, gelidum cadaver.
Quicumque lucis amunere vescimur,
Omnes eodem tramite currimus.
Mors æquat omnes, parquæ sepe est
Nescire una dies senectæ.
Centena quamvis sæcula vixeris,
Æternitatis si numeras diem,
Nil ejus ætatem antecelles,
Unica quem rapit hora vitæ.
Frustra senectæ tempora computes
Ales quæ ad undas nascitur Hypanis,
Quam si videt nascentem Eous,
Decrepitam aspiciet occidens Sol.
Hec de fugaci sabula luditur
Vita. Quod ortum est vergit ad Hesperum,
Diesque veloces & anni
Pegaseo fugiunt volatu.

S. V.

Octava ratio ex Parabola Evangelica labo-
rantium in vinea. Nona ex mystica sep-
tenarii numeri significatione. Etiam In-
fideles statim horis orare. Errores Caba-
listarum obiter indicantur.

1. **O**ctava ratio ex capite vigesimo Mat-
thæi clarè deducitur. Enimverò cœle-
stis Paterfamilias operarios mittens in vineam
primo mane, tertiâ, sextâ, nonâ, & undeci-
mâ hora, & cum serò esset factum, reddens
illis mercedem has præcipuè horas divino ser-
vitio deputavit, ut docet Cassianus ⁿ. Nam
undecimâ vespertinam synaxim indicat, se-
rotina autem Completorium significat. Cæte-
rùm horâ primâ illud avi denotat spatium,
quod fuit ab Adamo usque ad Noë. Tertia
à Noë usque ad Abraham producta est. Sex-
ta ab Abraham usque ad Mosem. Nona à Mo-
se usque ad Christum. Undecima à Christo in-
cipiens in extrema judicii die finem habebit. Ita
Origenes ^o, Gregorius Magnus ^p, Theophi-
lus ^q, Hieronymus ^r, Chrysostomus Theophila-
ctus, Beda, Hilarius & Fulgentius interpretan-
tur.

Q q q 2
ⁿ Cass. l. 3. de instit. cœnob. c. 3. ^o Orig. hom. 10. in
Matth. ^p Greg. hom. 19. in Evang. ^q Theophil. l. 1.
cõmm. in Evan. ^r Hier. Chrysostom. Theop. Beda &
Hilar. ad c. 20. Matth. ^s Fulg. de remiss. pec. l. 2. c. 18.

tur. Sed duo postremi tum inter se, tum à cæteris non nihil discrepant: Hilarius enim horam nonam à Mose ad David, undecimam à David ad Christum producens finem mundi ad illud, *cum serò factum esset*: mysticâ intelligentiâ revocare videtur. Fulgentius autem sextam usque ad David, nonam usque ad transmigrationem Babylonis protrahit, & undecimam complet in Christi adventu. De hac verò Parabola diffusè & doctè differit Paschasius Rabertus Abbas Corbeienfis. Inter cætera autem in rem nostram hæc scribit; Quare quidam operarii manè conducti sunt, & post hoc non circa horam secundam, sed circa horam tertiam exiit, & conducti sunt alii, post quorum conductionem quare non circa horam quartam, vel quintam, sed circa sextam exiit & alios misit in vineam? ita neque circa septimam, vel octavam, sed circa nonam? & novissime non circa decimam, sed ad undecimam exiit, quando invenit stantes totâ die otiosos, eò quod jam in novissima hora essent. Nequaquam igitur absque ratione id factum credo. In his enim quinque ordinibus nescio quid musicum videtur sonare, ut duæ extremitates simplicum habeant numerum, atque unum; duæ verò medietates duplum, ut singulæ medietates duplæ suo respondeant simplo, & faciant quod diapason rectè vocatur. Hæc subtiliter Paschasius, nam inter Primam, & tertiam una tantum hora, nempe secunda, intercipitur: itemque inter Nonam & undecimam media est sola decima. Inter Tertiam autem & Sextam duæ intermediae sunt quarta, & quinta: duæ quoque inter sextam & Nonam, septima scilicet & octava. Ad musicam itaque proportionem refert Domini vocationem Rabertus, quæ horæ deinde divinis laudibus decantandis consecratae fuerunt. Richardus autem Victorinus * per hanc horarum diversitatem varios gradus intelligit, quibus homo perducitur ad integram perfectionis mensuram. Ait enim. Secundum processum diei, & successionem horarum Dominus vineæ egreditur, quia secundam perfectionis profectum, virtutumque promotionem divina cognitio augmentatur. Manè primo lux incipit apparere, ad tertiam dies solet incalere, ad sextam vehementius aestuare, ad nonam constat solem ad inferiora inclinare, caloremque temperare, ad undeci-

* Pasch. lib. 9. in Mattheum, u Richard. tract. 1 de statu hom. interioris. cap. 35.

nam verò contingit calorem cum luce paulatim deficere. Quid itaque est ortus lucis, nisi illuminatio veritatis, & quid est inchoatio caloris, nisi acceptatio bonitatis? aestuatio autem fervor est dilectionis. Temperamentum vero caloris est abominatio vanitatis. Sed & subtractio caloris & lucis quid aliud est quam refræctio cupiditatis, seu etiam hebetatio prudentiæ carnalis? Manè itaque facit discretio boni & mali, tertiam appetitus veri boni, meridiem desiderium summi boni, nonam fastidium falsi boni, undecimam verò efficit odium, seu etiam oblivio veri mali. Manè illuminatur intellectus, ad Tertiam corrigitur consensus, ad Sextam inflammatur affectus, ad Nonam restringitur corporis sensus, ad undecimam carnalis appetitus refrigeratur. In fine verò denarium percipimus, quia post consummatum laborem ad perfectionis integritatem sublimamur.

2. Nona tandem, atque ultima ratio ex ipsius septenarii numeri mysticâ significatione deducitur. Primasius Uticensis Episcopus x laudans hunc numerum ait; Propterea etiam canitur, *Septies in die laudem dixi tibi*. Non patitur hæc brevis rerum pertractio ea omnia commemorare, quæ ex sacris & profanis Scriptoribus in septenarii laudem colligi possent, cum præsertim hæc numerorum Philosophia levis quibusdam & inanissimè videatur. Iarchas Indosophorum præses interrogatus ab Apollonio, cur sapientes duodeviginti tantum essent, cum hic numerus neque quadratus sit, nec ex iis qui magno honore habentur: Nos, inquit, teste Philostrato, nec numeris servimus, nec nobis numeri. At cæteri Philosophi, nec non & sancti Patres latentia sub numeris mysteria magni semper aestimant. Nam ut scribit Diophantus & antiquus Arithmeticus, ex peritia numerandi Dei imaginem habemus, quæ bestia destituuntur. Ipsos psalmos non secundum rerum gestarum historiam dispositos esse, sed juxta spirituales numerorum intelligentiam diffusè probat Hilarius Pictaviensis *. Ecquis sanctorum Doctorum non evidenter ostendit numerorum rationem passim haberi in sacris Scripturis? Componitur septenarius ex impari, & pari, ex ternario

x Prima. lib. 2. in Apoc. c. 1. y Philostr. vitæ Apollonii lib. 3. cap. 9. z Diophant. initio prima definit. a Hilary. prolog. in Psal.

nario videlicet, & quaternario: cumque omnes numeri vel pares, vel impares sint, sancti Patres hunc numerum ex pari; & impari compositum, numerum universalitatis appellant. Res clara est in sacris litteris, ut cum dicunt, septuplum dandam ultionem de Cain; septies in die cadere iustum; septem dæmonia à muliere ejecta, & multa ejusdem modi. Omnes præterea numeri, qui sunt intra denarium, aut generant alios, aut generantur, solo septenario excepto, qui propterea virginitati, & sapientiæ adscribitur, tantaque religione à Pythagoricis colitur, ut eum inter præcipua suorum dogmatum arcana collocarint. Sed & Bassus quidam apud S. Philastrum numero septenario divinitatem tribuebat. Omitto portentosa nomina, quibus hunc numerum insignivit Nicomachus Gerasenus libro secundo Arithmeti-
corum Theologorum apud Phorium e in sua Bibliotheca. Dicitur enim ab eo esse Fortuna, & occasio, Minerva, Mars, Acreotis, Agelia, Attytone, Tritogeneia, *ἡ ἀσπίς* Alalcomeneia, (de qua voce videndi Pausanias & Gyraldus) Panteuchia, Ergana (multis à Pausania in Atticis, & in prioribus Eliacis celebrata) integritas naturæ; Amaltheiæ stirps, Ægis, Osiris, somnus, vox, sonus, & de muliarum numero Clio, Judicium item, & Adraffesia, ac huiusmodi ineptiæ multæ. Urtinam haberemus M. Varronis septemadarmum libros, in illis enim solidas septemarii laudes reperiremus. Quæ verò spectant ad huius numeri perfectionem curioso lectori suppeditabunt sancti Patres Cyprianus g, Augustinus h, Ambrosius i, Hieronymus k, Basilus l, Gregorius Nazianzenus m; Clemens Alexandrinus n, Gregorius Magnus o, Cæsarius p, Bruno q, Chrysologus r, Rupertus Abbas s, Innocentius Papa t, Hugo Victorinus u, Bonaventura v, itemque Philo Judæus libro de mundi opificio y, & de decalogo, Nicolaus

b Philast. de heresibus. c Phorius Cod. 187. d Pausan. in Boeitiis. e Gyrald. de diis syntag. 11. f M. Varro. g Cyp. de exh. Martyrii cap. 11. h Aug. lib. 11. de civ. Dei cap. 31. i Ambr. enar. 1. ad Horont. in cap. 1. Gen. k Hierom. ep. 125. ad Damasum q. 1. l Basl. exa. hom. 12. m Greg. Naz. orat. 44. n Cl. Alex. l. 5. o 6. Strom. o Greg. Mag. mor. lib. 1. cap. 7. p lib. 35. cap. 7. p Casar. Dial. 4. de fide inter. 192. q Bruno serm. 2. de Pentec. r Chrysol. serm. 139. s Reperit. lib. 1. in Apoc. t Innoc. proem. in 7. Psalmos. u Hugo de quinque septenariis lib. 2. alle. in Matt. cap. 15. x Bonav. in ps. 150. y Philo de mundi opif.

Cusanus z, Girardus Rufus a, Petrus Bonus b, Franciscus Georgius Venetus c, Macrobius d, Gellius e, Chalcidius f, Cenforinus g, Martianus Capella h, Nicetas i, Elias Cretenensis k, Simphorianus Camperius l, Sebastianus Foxius m, Annibal Rosselius n, Leo Hebræus o, & alii multi p, Porro septenarium in mundi opificio à conditore observatum sacra Mosis docet historia. Septem quoque vagantes sphaeras firmamento subiecit ejusdem opificis providentia. Luna ab illis septima septenario movetur numero viginti octo diebus totius Zodiaci ambitum conficiens. Sol ipse lucis, & vitæ dispensator septimo quoque signo eursum varians ab hyemali ad æstivum Solstitium, itemque à verno ad autumnale æquinoctium septimi signi peragratoe pervenit. Oceanus in augmenti, & decrementi sui vicibus, Lunæ Hebdomadas servare dignoscitur. Homo temporis, & æternitatis orizon septenarii vim, & efficaciam in seipso multiplici comprobatur experimento, de qua recitat Solonis elegia apud Clementem Alexandrinum lib. 6. Strom. Septima post partum hora an sit victurus ostendit. Post septimum diem nomen infanti imponebant Antiqui: post decimum quartum ad lumen visus movetur: post septem menses dentes incipiunt emergere: post bis septem fedet sine cadendi timore: post ter septem sonus ejus in verba prorumpit: post quater septem incedit; & lac nutricis exhorrescere incipit. Prima annorum hebdomada primis dentibus alii succedunt ad cibum solidum aptiores. Secunda hebdomada pubescit, tertia finem facit crescendi in longum, ornatque lanugo genas, quarta in latum etiam crescere desinit, quinta virile robur completur, sexta stabili firmitate servantur vires, septima perficitur atas, & completur prudentia, octava diminuuntur vires, nona viget senectus,

Q q q q 3

z Nic. Cusanus de doctâ ignorantia a Gir. Rufus in Arithmetice Poet. b P. Pongus de mysteriis numerorum. c F. Ven. Herm. mundi cant. 1. tom. 5. cap. 9. o 10. 8. cap. 7. d Macrobi. lib. 1. in som. Scipion. c. 6. e Gell. lib. 3. cap. 10. f Chalc. in Timæum. g Cenfor. de die natali cap. 11. o 12. h Mart. Capella de nuptiis Merc. lib. 7. i Nicet. in or. 42. Naz. n. 32. k El. Creten. in orat. 3. Naz. nu. 23. l Symph. Camp. Platou. Symphonie. lib. 4. tr. 3. cap. 8. m Foxius in Timæum. n Rossell. in Primatium lib. 2. comment. 5. qu. 1. c. 1. o Leo Hebr. dial. 3. de amore. p Ficinus in Timæum. Ioachimus Abbas in cap. 1. Apoc.

ctus, decima tandem vitæ spatium terminatur, attestante Propheta. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Faciunt etiam ad septenarii laudem dies critici, & deceptorii, annique climaterici tot dissidentium Philosophorum contentionibus agitati. Quid memorem à sacris Bibliis septem Angelos, septem stellas, septem Ecclesias, septem lucernas, septem Sacramenta, septem tubas, septem vitia, septem virtutes, septem sigilla, septimum libertatis annum, septimum quietis diem, & alia sexcenta ejusdem generis; Puer quem suscitavit Propheta septies oscitavit, septem annis pro dilecta servivit Jacob, septem sunt spiritus qui astant ante Dominum, septiformis denique Spiritus sancti gratia post quadratum septenarium, quinquagesimo scilicet die à gloriosa Christi Resurrectione, in Apostolos & discipulos diffusa est. Tot virtutibus igitur insignitum septenarium merito sancti Patres divinis etiam laudibus decantandis consecrarunt. Adde quod septenarius plenitudinem, & universitatem significat, quare, ut dicit Augustinus, *Septies in die laudem dixi tibi*, nihil est aliud quam *semper laus ejus in ore meo*. Beda etiam dicit eum semper orare qui canonicis horis quotidie juxta ritum Ecclesiasticae traditionis psalmodiis, precibusque consueta Dominum rogare, & laudare non desistit. Septem quoque horas pro majori saltem diei parte usurpassè videtur Satyricus his versibus:

quis deditis autem

Usque adeò est, ut non illam, quam laudibus effert,

Horreat, inque die septenis oderit horis?

3. Hæ sunt præcipuæ rationes, ob quas horarias preces fuisse institutas asserunt Scriptores sacri. Stultum enim fuisset temere, & sine ratione istas potius horas, quam alias sacris preceationibus assignasse. Nam, ut scitissimè scribit S. Asterius Episcopus: Nulla res est humana, cujus non aliqua ratio reddi possit, & si quid fortè ejusmodi est, quod rationem, aut scopum non habet, meræ nugæ sunt. Porro certas orationis horas etiam infideles

q. *Aug. lib. 3. de doct. Christi. cap. 35. r. Beda in cap. 18. Lucæ. f. Ivoen. Sat. 6. r. Asterius hemil. festum calendarum.*

determinarunt. Apollonius Thianæus docuit Athenienses, quâ diei, noctisque horâ sacrificari oportet, ut scribit Philostratus Lemnius in ejus vita. Julianum Apostatam usum statis horis orandi sacerdotibus idolorum indixisse refert Sozomenus. Ipsimet Turcæ distinctionem horarum observant in orationibus. Orant enim in ortu solis, quam orationem vocant Tamzith, item meridie, hora nona, in occasu solis, & hora prima noctis. Laudat Davidicos Psalmos Mehemet eorum Pseudopropheta in Alcorano, jubetque suos surgere ad lectionem circa mediam noctem. Hoc autem loco quorundam errorem dissimulare non possum, qui Cabalistarum mendaciis adhærentes secretiores Theologi vocari volunt. Ajunt isti singulis tribus horis mutari Angelorum custodiam in cælis, statuuntque decem numerationes, veluti decem categorías, quas vocant Sephiroth, quæ virtute nominum divinarum per ordines Hierarchiarum in sphaeras cœlestes, & elementa inferiora suas virtutes statis horis influant, quas si quis rectè intelligat, earumque nomina benè applicet, mirabilia præstare possit. Ideoque Ecclesiam primam horam, & sextam, & nonam, atque duodecimam præ cæteris ad orandum elegisse, quod illis horis talis dispositio in cælis sit, tales Angeli præsideant, talis Sephiroth, si ve numeratio dominetur, qualis necessaria est ut deprecatio nostra exaudiat. Legendus hac de re Archangelus Burgonensis Minorita: Auctor Catholicus, sed Cabalisticus plus justo addictus, libro de dogmatibus Cabalistarum in explicatione hujus Assertionis: per secretum orationis antelucanæ nihil aliud debemus intelligere, quam proprietatem pietatis. Mihi nec libet, nec vacat hanc doctrinam copiosius examinare. Hoc tantum moneo, artem Cabalisticam, quam summis laudibus celebrant, nonnisi meram superstitionem esse, ac theurgicam quamdam Magiam sub fictis Angelorum nominibus Cacodæmones invocantem. Quod si adeò necessaria esset ad Dei cultum, & scripturarum intelligentiam, quemadmodum isti

u. *Philostr. lib. 4. cap. 6. x. Sozom. lib. 4. cap. 6. y. Alcoran. lib. 2. azora 25. juxta divisionem orientalium. Item lib. 3. azora. 55. z. Archang. Minor. pag. mibi 167.*

isti jactant, Spiritus sanctus, qui repudiata Synagoga docuit nos omnem veritatem, hanc etiam sapientiam Ecclesiæ suæ revelasset. Scio quidem varia esse Cabalistarum genera, de quibus vir doctissimus Martinus del Rio ^a in magicis disquisitionibus differit; Sed scio etiam, horum omnium doctrinam nihil habere soliditatis, nam cum versentur circa principia universalis, & causas maximè remotas, nunquam ad veram scientiam pertinent. Eas verò nugas, quas de horis orandi ingerere simplicioribus conantur, explodit Scriptura, quæ dicit ^b, *Quoniam oportet semper orare, & orantes in omni tempore, & sine intermissione orate.* Ergo illius oratio omni hora acceptabilis erit, qui necessaria sibi ad salutem perseveranti animo postulabit. Utenim scribit Antiochus ^c. In omni re captanda semper est opportunitas temporis, præterquam in oratione. Nunquam enim intempestiva potest esse oratio, sicut scriptum est: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.* Ipsi verò Cabalisticis clausæ sunt januæ orationis, ut unus ex illis R. Eliezer ^d in libro Berachoth, id est, benedictionum, fatetur: nam à die, inquit, quo templum fuit destructum, orationis portæ clausæ sunt, ut dicit in Lamentationibus Hieremias ^e, *Cum clamavero, & rogavero, exclusit orationem meam.*

^a Del Rio *disquis. magic. lib. 1. cap. 4. qu. 3.* ^b Luc. 18. 1. 1. *Thess. 5. 16. Ephes. 6. 18.* ^c *Antioch. hom. 91.* ^d R. Eliezer apud Hieron. à S. fide lib. 1. de perfidia Iudeorum cap. 12. ^e *Thren. 3. 8.*

CAPUT III.

De Varia Diei, ac Noctis
divisione.

§. I.

Quid dies, quid nox sit. Prima diei divisione in naturalem, & artificialem. Diei civilis initia varia apud varias gentes. Horæ nomen æquivocum.

Quoniam divinis persolvendis officiis certæ sunt horæ à Sanctis Patribus assignatæ, vidè intelligi poterunt, quæ de illis dicturi sumus, ni prius explicentur varii antiquorum ri-

tus circa diei, ac noctis divisionem. Initio autem mundi facta est diei, noctisque alternatio per præsentiam, & absentiam lucis. Sol oriens diem facit, occidens noctem inducit. Hinc Pindarus ^a in olympiis diem vocat filium Solis, & Hesiodus in Theogonia ^b ex Erebo, & Nocte natum diem asserit, quod post noctem dies sequatur. Non est autem omittendum hoc loco, quod observat Athanasius ^c; A creatione mundi usque ad Christum præcessit dies, sequuta est nox: dicit enim Scriptura ^d, *Fiat lux, & facta est lux, vocavitque Deus lucem diem, & tenebras noctem.* A Christi verò adventu nox diem præcedit: nam à vespera incipientes solemniter celebramus dies sequentes. Ratio discriminis est, quia primò fuit posita lux, at nos à luce defecimus ad tenebras, à Dei scilicet cultu ad errores, & vitia. Ex eo verò tempore, quo Sol justitiæ Christus Deus nosster ex tenebris errorum ad lucem divinæ cognitionis nos reduxit, à tenebris inchoamus, & in luce terminum constituimus. Dies, ait Isidorus ^e, in principio operum Dei lumen habebat exordium ad significandum hominis lapsum. Nunc autem à tenebris ad lucem progredimur, ut non dies obscuretur in noctem, sed nox luceat in diem, quia à delictorum tenebris liberatus homo ad lucem fidei, scientiamque pervenit. Speusippus ^f in Platonis disquisitionibus; Dies, inquit, est solis iter ab ortu ad occasum. Aurora diei principium, primum à sole lumen. Meridies tempus, in quo umbræ corporum quam brevissimæ sunt. Nox umbra diei contraria, solis privatio.

2. Sed tam diei, quam noctis multiplex distinctio est. Vulgus Scriptorum diem dividit in naturalem, & artificialem. Naturalis dicitur esse horarum ^{24.} quibus semel circumvolvitur cælum. Hac diei appellatione etiam noctes intelliguntur, ut cum dicimus ægrotasse aliquè per dies viginti, vel cum hoste pactas inducias dierum decem. Nomen diei accepit à parte meliore. Ideò Heraclitus apud Senecam ^g. Unus dies par omni est. Nam si dies tempus est ^{24.} horarum, necesse est omnes inter se dies pares esse, quia nox habet quod dies perdidit. Mensura viginti quatuor horarum, inquit Ambrosius ^h, unius diei tempus est. Artificialis est,

^a *Pind. olymp. od. 2. vers. 59.* ^b *Hesiod. Theog. v. 124.* ^c *Athan. in qq. sac. Script. q. 54.* ^d *Gen. 1. 3.* ^e *Isidor. lib. de nat. rerum cap. 1.* ^f *Speusippus. g Seneca. ep. 12.* ^h *Ambros. l. 1. exam. c. ult.*